

Sluttrapport

Trygg bonde

Prosjekteier: Norsk Landbruksrådgiving SA, region Innlandet

Utarbeidet av: Linn Thorud/ Tore Jevnaker

Innhold

1.	Kort oppsummering av prosjektet	2
1.1	Bakgrunn for prosjektet	2
	Sammendrag av prosjektgjennomføringen	3
2.	Oppnåelse av prosjektets mål	5
3.	Prosjektets leveranser	5
4.	Evaluering av prosjektets styring og økonomi	7
4.1	Suksessfaktorer	7
4.2	Prosjektets organisering	8
4.3	Interessenter	9
4.4	Økonomi	10
4.5	Gevinstrealisering	10
4.6	Risiko	10
5.	Læringspunkter for linjeorganisasjonen	11

1. Kort oppsummering av prosjektet

1.1 Bakgrunn for prosjektet

Norsk landbruksrådgiving Innlandet (NLR Innlandet), Ruralis, institutt for rural- og regional forskning, Nasjonalt fagkompetansesenter for landbrukshelse ved St. Olavs Hospital og psykolog Trond Løkling, gjennomførte i 2019 et forprosjekt om psykisk helse i landbruket på oppdrag fra fylkeskommunene og Fylkesmannen i Innlandet.

Forprosjektet ga en kunnskapsbase som ble en god faglig plattform for det videre arbeidet med hovedprosjektet Trygg bonde. Forprosjektet har tilfang fra både teori og praksis, noe som ga bredde i data og analyse.

Arbeidet med forprosjektet dannet også et godt nettverk for videre samarbeid. Vi ble bedre kjent med landbruksaktører og det offentlige systemet i landbruket. Og ikke minst ga det prosjektgruppa et faglig nettverk. Vi erfarte at vår kompetanse og våre arbeidsområder utfyller hverandre, forskere og praktikere samarbeidet, og det ga innsikt og forståelse som ble benyttet i utviklingen og gjennomføringen av prosjektet.

NLR SA, region Innlandet har i prosjektperioden hatt fire HMS-rådgivere, som har fulgt opp noe over 1100 bønder med HMS-avtale. I tillegg har det jevnlig blitt arrangert åpne kurs og møter med deltakere som både er medlemmer og ikke-medlemmer. HMS-rådgiverne arbeider for at flere bønder tar HMS og egen helse på alvor, inkludert sin psykiske helse og vi benytter ovennevnte arenaer til å informere om Bondens nettverk og prosjektet Trygg bonde.

Pr. 14.08.2024 er 35 nettverk etablert i Innlandet.

Forprosjektrapporten finner du her:

<https://www.nlr.no/files/documents/Innlandet/20200131-Rapport-forprosjekt-levert-IFK-og-FMI.pdf>

Formål

Formålet med Trygg bonde er å bidra til videreutvikling av systematiske arbeidsmetoder i kommunene, for å forebygge psykisk uhelse i landbruket.

Hovedmål

Systematiske arbeidsmetoder for å forebygge psykisk uhelse i landbruket er innført i alle kommuner i Innlandet.

Målgruppe

Prosjektet har hatt alle kommuner og andre aktører som organiserer landbruket, i tillegg til alle bønder i Innlandet, som målgruppe.

Prosjektet har utviklet ny kompetanse ved å bygge opp et system innenfor dagens rammer og mellom dagens aktører, som også er en kommunikasjonsplattform, for å gjøre aktørene rundt bonden bedre i stand til å forebygge og bistå ved kriser.

Prosjektet har vekket interesse både nasjonalt og internasjonalt. Prosjektet har vært pådriver for at flere regioner prioriterer arbeidet med å forebygge psykisk uhelse i landbruket. Kriseberedskapen er forholdsvis lik over hele landet, det er i det forebyggende arbeidet man ser store variasjoner ut fra tilgjengelige ressurser og interesser.

Delmål i prosjektet:

1. Forankre og mobilisere landbruksaktører og kommunene til deltakelse i arbeidet.
2. Videreutvikle og etablere skreddersydde «Bondens nettverk» i alle kommuner i Innlandet.
3. Utvikle en manual/veileder basert på allerede utarbeidet materiale og erfaringer, til nytte for andre kommuner/regioner.
4. Systematisk opplæring og kurs for bonden selv og for nettverket rundt bonden.
5. Følgeevaluering, samt evaluering av bestående nettverk.
6. Informasjon til alle bønder, deres nettverk og nettressurser, samt spre informasjon om prosjektet i dagspresse, fagtidsskrifter mv.

Sammendrag av prosjektgjennomføringen

Prosjektgruppen har hovedsakelig arbeidet med statsforvalter, fylkeskommune og kommunal landbruksforvaltning. Prosjektgruppen har også hatt jevnlige møter med styringsgruppen.

Prosjektet har hatt et overordnet mål om å bruke erfaringene fra de allerede etablerte nettverkene, og dele denne informasjonen med de andre kommunene. Samtidig har det vært viktig med mulighet for lokale tilpasninger ut fra den enkelte regionen sine behov og ønsker.

Prosjektgruppen startet sitt arbeid med å innhente informasjon gjennom en spørreundersøkelse som gikk til bønder i Nord-Østerdalen og Ringsaker. Dette på bakgrunn av at de allerede hadde erfaringer fra Bondens nettverk. Dette ga oss nyttig informasjon om hva som var, eller kunne være utfordringer for nettverkene, hva som fungerte bra og hvilke dilemmaer som kunne oppstå. I tillegg til dette så intervjuet Trond Løkling 5 bønder i Nord Østerdalen som underlag for det videre arbeidet.

Deretter ble alle kommunene i Innlandet kontaktet på telefon eller e-post, for å informere om prosjektet. De ble tilbudt informasjonsmøter på Teams og fysiske møter i de kommunene som ville etablere Bondens nettverk raskt.

Prosjektmedarbeider, psykolog Trond Løkling, utarbeidet kurset "Tryggere bonde". Dette kurset er et verktøy for de som skal sitte i nettverkene slik at så mange som mulig har den samme bakgrunnen når nettverkene etableres lokalt. Det ble et svært godt tilbud og tilbakemeldingene har vært veldig gode.

Etter hvert gikk vi over i en annen fase, der de kommunene som vi ikke hadde fått forespørsler fra fikk tilbud om mer hjelp. Dette virket til en viss grad. Noen få av disse kommunene var i utgangspunktet negative til å etablere Bondens nettverk. De fleste av disse har snudd underveis, delvis på grunn av mer informasjon og et press fra faglag.

I den siste delen av prosjektet har vi via telefon og e-post forsøkt å motivere de resterende kommunene til å starte arbeidet med etablering av nettverk. Vi har også deltatt på flere fysiske oppstartsmøter for å hjelpe de i gang. Det er nå fem kommuner igjen som ikke er i gang med arbeidet.

Avslutningsvis så har vi sendt alle kommunene i Innlandet en spørreundersøkelse og bedt om tilbakemeldinger på hvordan arbeidet med å opprette nettverk har vært, og hvordan de opplevde kurset med Trond Løkling. Her har 11 av 46 kommuner svart. Det vil bli vanskelig å konkludere med så få svar, da vi ikke vet om de som har svart er de som er spesielt engasjerte. Tilbakemeldingene går stort sett på at kurset til Trond Løkling har vært veldig nyttig. Både verktøyene som ble presentert samt andre deltageres erfaringer fremheves som interessant og aktuelt. Det nevnes også av flere at prosjektgruppas informasjonsmøter har hatt en stor verdi,

samt at det har vært positivt at vi har «pushet på» for at de skulle få etablert nettverk. Andre kommentarer har gått på svak økonomi/ lite tid til, og utfordringer med, å få med de nødvendige aktørene. Vi har erfart at helseteamene i noen kommuner ikke er videre positive til Bondens nettverk. De har gitt uttrykk for at det er ikke noe mer spesielt med bønder enn andre yrkesgrupper.

Prosjektgruppen har jevnlig hatt møter og evaluert underveis på bakgrunn av erfaringer og tilbakemeldinger gjennom informasjonsmøtene og kurset "Tryggere bonde". Styringsgruppen har vært til uvurderlig hjelp og støtte i arbeidet til prosjektgruppen.

Prosjektets leder, Signe Opsahl gikk ut av prosjektet 31.10.23. Etter dette tok Linn Thorud over som leder.

2. Oppnåelse av prosjektets mål

Prosjektets hovedmål var å få etablert minst 10 nettverk i Innlandet.

Pr. 01.05.2024 er 35 nettverk etablert i Innlandet. 6 er under etablering, og 5 har ikke kommet i gang. På bakgrunn av disse tallene mener vi at måloppnåelsen har vært svært god. Samhandlingen mellom de ulike aktørene har også gitt en positiv effekt ved at man har blitt kjent med aktørene som finnes rundt bonden, og hvilken kompetanse den enkelte har.

3. Prosjektets leveranser

Prosjektgruppen har hatt både Teams møter og fysiske møter. Det har blitt holdt 25 informasjonsmøter og Trond Løkling har holdt 16 "Tryggere bonde" kurs.

Samtlige "Tryggere bonde" kurs har blitt gjennomført på Teams. Informasjonsmøtene har blitt gjennomført både på Teams og fysisk.

I mars 2024 hadde vi et webinar og fagdag for alle kommuner og nettverkene i Innlandet, statsforvalteren, partnerskap landbruk, naturbruksskolene, fylkeskommunen samt alle HMS-rådgivere i landet. Her deltok 223 personer.

På webinaret deltok disse innleiderne med følgende tema:

- Hvorfor er Bondens nettverk viktig? Inger Torun Klosbøle, leder av Partnerskap landbruk Innlandet
- Bondens nettverk - en tryggere hverdag for bonden Kristin Smågård, Landbruksrådgiver i Lom og Skjåk
- Sammenhengen mellom bønder som sliter og god dyrevelferd Kjersti Norin, rådgiver Nortura
- Hvordan drive et nettverk over tid? Kjersti Ane Bredesen, landbrukssjef i Tolga kommune
- Å bry seg om - Landbruket har et apparat for oppfølging, men gardbrukeren må også selv kjenne på hva man trenger. Elisabeth Gjems, leder i Innlandet Bondelag, Inger-Lise Sveum-Aasbekken, representant i styringsgruppa for Trygg bonde og tillitsvalgt i Bonde -og småbrukerlaget
- Oppsummering og veien videre Anne Kristine Rossebø daglig leder i NLR SA region Innlandet

På webinarer var fokuset «Hvordan stå støtt i bondens nettverk». Det hadde kommet forespørsler fra de etablerte nettverkene om å sette fokus på den problemstillingen. I den forbindelse laget Trond et nytt kursopplegg som omhandlet temaet: «Hvordan stå støtt som ressurs i bondens nettverk». Trond delte erfaringer, tips og råd om hvordan deltagere i bondens nettverk selv kan stå stødig i møte med krevende situasjoner for å ivareta egen psykiske helse og være best mulig rustet til å selv være en hjelper/ressurs for bonden. Hva kan man selv gjøre, hva kan nettverket bidra med og hva sier forskningen

I forkant av webinarer ble det også utgitt en kronikk i lokalavisene som var signert av viktige samarbeidende organisasjoner i regionen.

Det ble tidlig etterspørsel etter en veileder og vi lagde derfor en mal for hvordan bygge opp ett nettverk. Denne ligger tilgjengelig på NLR sin hjemmeside for prosjektet. Noen av aktørene i nettverkene ba også om at det ble laget en brosjyre som kunne brukes til å legge igjen etter at noen fra nettverket hadde vært innom en bonde. Vi utviklet 2 utgaver, en med generell informasjon, og en som kommunene kunne justere med egen informasjon.

På NLR sin hjemmeside for prosjektet finnes det også en oppdatert oversikt over etablerte nettverk med link til deres hjemmesider.

Vi har holdt innlegg om prosjektet på ulike arrangement:

- Nordisk konferanse i Tromsø
- Landbrukshelga på Hamar
- Webinar for kommunene i Innlandet
- Trøndelagskonferansen på Teams
- Arendalsuka på Teams
- Arbeidsmøte i Steinkjer om det Australske prosjektet «Are you bogged mate»
- Trond Løkling har skrevet innlegg til fagtidsskriftet Utposten, et legetidsskrift.
- Fagforedrag for landets HMS rådgivere
- Foredrag for ansatte i NLR Innlandet.
- Bondens nettverk har også blitt omtalt ved våre andre kurs og foredrag.

Innlandet har noen kommuner som grenser til andre fylker hvor det har vært naturlig at det samarbeides over fylkesgrensene. Dette har ført til at flere kommuner utenfor Innlandets grenser også har etablert Bondens nettverk. Dette er kommunene Haltdalen, Røros, Nittedal og Jevnaker.

4. Evaluering av prosjektets styring og økonomi

Prosjektet har i hovedsak blitt drevet av Linn Thorud og Tore Jevnaker med støtte fra Signe Opsahl og styringsgruppa. De andre HMS-rådgiverne har også bidratt på informasjonsmøter ved forskjellige arrangementer.

4.1 Suksessfaktorer

Landbrukskontorene har hatt og har en førende rolle. Dette er viktig for å ha kort vei mellom de offentlige aktørene og allerede etablerte kommunikasjonsveier.

Vi har erfart at etablering av nettverk kan være personavhengig. Hvis man får inn personer med engasjement for å få etablert, så går prosessen ofte både raskt og effektivt.

Informasjonsmøter er viktig for å forstå hva Bondens nettverk er, hvordan det brukes, slik at aktørene har et felles utgangspunkt og forståelse.

Prosjektgruppens sammensetning har vært god med ulik kompetanse og har utfyllt hverandre med praktisk og erfaringsbasert tilnærming. I tillegg har Trond Løklings faglige kompetanse vært uvurderlig. Vi har hatt flere møter med styringsgruppa, og fått gode innspill derfra. Samarbeid med representanter fra kommunene har også gitt viktige innspill og erfaringer. Det har vært jevnlig kontakt med Fylkeskommune og Statsforvalter for å få tilbakemeldinger og hjelp til videre arbeid. Særlig Fylkeskommunen har bidratt med uvurderlig støtte, kunnskap og sitt nettverk i arbeidet med prosjektet. Vi har fått hjelp av Fylkeskommunen til å markedsføre prosjektet på arrangement som Webinar og fagkurs, utforming av mediastrategi samt taletid på Arendalsuka og Trøndelagsuka. Dette har vært viktig for å komme videre.

Hele prosjektet er etablert med bakgrunn i erfaringene som de tidligere etablerte nettverkene hadde tilegnet seg over år. Det har vært viktig å bygge videre på disse, både med tanke på etablering og vedlikehold av nettverkene, men også for videreutvikling.

Trond Løkling har informert om Bondens nettverk hos flere bondelag og bonde og småbrukarlag. Han har også vært på informasjonsmøter i andre fylker.

4.2 Prosjektets organisering

Prosjektgruppa har bestått av prosjektleder Signe Opsahl, daglig leder i Norsk Landbruksrådgiving Innlandet, som også var initiativtaker for prosjektet. Tore Jevnaker, HMS-rådgiver og Linn Thorud, Fagleder og HMS-rådgiver i Norsk Landbruksrådgiving var prosjektmedarbeidere. Fagsjef og organisasjonspsykolog i Semje, Trond Løkling har vært faglig ansvarlig. Signe Opsahl sluttet i NLR Innlandet og Linn Thorud tok over som prosjektleder 1. november 2023.

Styringsgruppa har bestått av:

Fylkeskommunen i Innlandet	Erik Lagethon/ Sissel By Ingvaldsen
Statsforvalteren i Innlandet	Sissel Tørud
Norges Bonde- og Småbrukarlag	Inger Lise Sveum-Aasbekken
Norges Bondelag	Astrid Simengård
Tolga kommune	Kjersti Ane Bredesen
Ringsaker kommune	Hanne Østby Velure
Øystre Slidre	Gustav Fystro
NLR Innlandet	Signe Opsahl
NLR Innlandet	Linn Thorud
NLR Innlandet	Tore Jevnaker
Faglig ansvarlig	Trond Løkling

Det har vært jevnlig styringsgruppemøter og samarbeidsmøter både med kommunene og Fylkeskommunen.

4.3 Interessenter

Prosjektgruppa har gjennom prosjektperioden vært i kontakt med svært mange interessenter, bønder, de som skal sitte i nettverkene, men også andre rundt bonden. Et eksempel på dette er Mattilsynet. De sitter ikke som aktive i Bondens nettverk, men samhandler med nettverkene i lokale saker. Der hvor det er etablert kontakter mellom disse interessentene og nettverket blir sakene ofte enda bedre fulgt opp videre.

4.4 Økonomi

Regnskapet er vedlagt. I løpet av prosjektperioden har det blitt enkelte endringer i forhold til opprinnelig budsjett som beskrevet nedenfor.

Prosjektets første leder, Signe Opsahl, gikk ut av prosjektet oktober 2023. Hun var initiativtager til prosjektet fra NLR Innlandet sin side og har lagt ned mange timers arbeid både i forkant av prosjektet og i selve prosjektperioden så lenge hun var ansatt i NLR. Timene hun arbeidet med Trygg bonde er ikke ført i NLR Innlandet sine systemer. Vi har derfor foretatt en beregning av antatt timebruk og lagt inn i regnskapet.

Vi har også lagt inn et antall timer i regnskapet til arbeid med oppfølging av de resterende kommunene som i løpet av prosjektperioden ikke har etablert nettverk. De vil få oppfølging etter prosjektperiodens slutt for å komme i gang med etableringen og slutføre arbeidet. Det vil også bli foretatt oppfølging av de kommunene som har etablert nettverk for å oppfordre de til jevnlig vedlikehold av nettverket, oppdatere det og utvikle nettverket videre for best mulig tilpasning i det aktuelle området.

4.5 Gevinstrealisering

Den viktigste gevinsten i prosjektet er å ha bidratt til etableringen av nye nettverk i kommunene.

Det har vært avholdt 16 kurs av Trond Løkling. Kurset "Tryggere bonde" har blitt gjennomført på Teams og har hatt totalt 289 registrerte deltakere. I tillegg til disse har det vært med deltakere som har sittet sammen med en av de registrerte deltakerne og er derfor ikke talt med. Deltakerne har bestått av aktører som enten har vært med i eller har ønsket å være med i et nettverk i sin region.

4.6 Risiko

I prosjektperioden har alle kommunene fått flere tilbud om å delta på informasjonsmøter om hva det vil si å starte opp et nettverk, være deltaker i et nettverk og de har i tillegg fått tilbud om å delta på kurset "Tryggere bonde". Både informasjonsmøtene og kursene har vært gratis for deltakerne og det har vært mulig å delta flere ganger om ønskelig. Tilbakemeldingene har vært at dette har vært nyttig informasjon. Etter prosjektperiodens slutt vil denne informasjonen mer aktivt måtte innhentes på kommunenes eget initiativ og det

kan være en risiko for at dette ikke blir gjort i samme grad. Ansvar er gitt til de lokale nettverkene. Det kan være en risiko at de blir svakere uten hjelp og at nettverkene ikke blir vedlikeholdt. Det er sårbart da funksjoner byttes i nettverkene og landbrukskontorene. Dersom dette forankres i kommunen vil det sikre at nettverkene vedlikeholdes og dersom nettverket blir en del av kommunens beredskap vil det i større grad sikre videre drift. Dersom landbrukskontorene får drift og vedlikehold av nettverkene inn i sine årshjul vil det også kunne styrke kontinuiteten i arbeidet med nettverkene fremover. De lokale nettverkene kan for eksempel arrangere samling med psykisk helse som tema for nettverket og/eller bønder i aktuell kommune. Informere fastleger omkring hva bondens nettverk er. Få kommunepsykolog på banen som en ressurs som kan gi veiledning til nettverksdeltagere sammen med psykisk helse enhet i kommunen.

5. Læringspunkter for linjeorganisasjonen

Prosjektgruppas erfaringer gjennom prosjektiden:

- Spørsmålet om politisk forankring har blitt noe ulikt håndtert. I enkelte kommuner har det blitt etterspurt og gjennomført, mens i andre kommuner har ikke kommunens administrasjon sett ett behov for det.
- Samarbeid mellom kommuner eller eget nettverk. Der vi ser at det har vært et samarbeid mellom kommuner tidligere, vil det være naturlig å samarbeide om Bondens nettverk også. Dette vil særlig være en fordel i kommuner med få ansatte og færre ressurser på landbrukskontoret.
- Når det gjelder vedlikehold av nettverkene mener vi fortsatt at dette bør ligge til kommunenes landbrukskontor. Dette kan begrunnes med at det først og fremst er kommunens ansvar å ta vare på sine innbyggere. Deretter er kommunen den etaten med kortest vei til de kommunale tjenestene og tilgjengelige ressurser der. I tillegg har de tilgang til oversikt over alle produsenter i egen kommune.
- Bondens nettverk har blitt mer og mer koblet til beredskapen som kommune/ fylke og stat har ansvaret for. Dette mener prosjektgruppa er riktig tenkemåte. Friske robuste bønder er helt nødvendig for å kunne opprettholde en god beredskap på alle plan.
- Mange av nettverkene har etablert QR-kode på sine plakater. Dette er et godt tiltak som alle burde gjøre, men heller ikke glemme at ikke alle er

like digitale og derfor sørge for at informasjon finnes tilgjengelig på andre måter også.

- Ved etablering av nettverk må man åpne for varianter av originalen. De tidligste nettverkene ble etablert like i hver kommune. Vi ser at noen har valgt litt andre løsninger og tenker at det kan være gode grunner for det. Vi vil forhåpentligvis høste noen erfaringer etter hvert rundt disse, og kan se om det finnes fordeler/ ulemper.
- En av utfordringene i Bondens nettverk kan være den enkeltes rolle. Vi har sett at særlig kommersielle aktører kan medføre en viss form for risiko. Dette går i hovedsak ut på at disse aktørene kan bare til en viss grad bidra uten godtgjørelse. Noen aktører kan også få tak i sensitiv informasjon som de kanskje ikke burde hatt. Et annet dilemma kan være at aktøren i nettverket bruker sin faglige kompetanse til å anbefale en tjeneste man selv leverer. Disse utfordringene trenger ikke å være et problem, men vi mener det er viktig at man tenker nøye igjennom dem.
- Vi har også registrert noen varianter hvor vi er usikre på grunnlaget og hensikten. I noen kommuner mener de at landbrukskontoret er en førsteinstans. Dette er ikke i tråd med utgangspunktet, og vi mener dette er feil bruk av ressurser. I de nettverkene som har vært med lenge så er landbrukskontorene sjelden representert, og hvis de ikke har en naturlig rolle i den enkelte sak så bør de ikke involveres. Vi har også forstått at i noen kommuner så samles hele nettverket for å diskutere alle sakene. Dette faller også utenfor den samme grunntanken. Vi mener at av hensyn til bonden så er det kun er de nødvendige ressursene som skal kobles inn i den enkelte sak.

Hva vi har erfart at aktørene ofte lurer på:

- Hva innebærer det å sitte i et nettverk?
  - Noen synes det høres skummelt ut, og er usikre på egen kompetanse og egnethet.
- Ressursbruk i forhold til etablering og vedlikehold?
  - Mange har vært skeptiske til tidsbruk i en allerede presset hverdag. Sannheten er at landbrukskontorene, etter å ha etablert Bondens nettverk, opplever mindre bruk av tid enn tidligere.
- Håndtering av taushetsplikt?

- Utfordringen med taushetsplikten har ofte blitt trukket fram, og dette er noe man må ta på alvor. Vi ser at de saker hvor bonden selv ønsker hjelp, løser dette seg enkelt med en fullmakt til involverte personer/instanser. Denne bør også være tidsavgrenset slik at bonden føler seg ivaretatt. I saker hvor det er snakk om en kartlegging og før bonden selv er involvert, må man være varsom med å utlevere sensitiv informasjon. På dette stadiet er det ikke snakk om å gjøre noe aktivt, men forsøke å finne ut om noen kanskje trenger hjelp, og eventuelt hvem i nettverket som skal ta kontakt.

Videre utvikling av Bondens nettverk:

Ved at prosjektet Trygg bonde avsluttes, så vil det ikke si at fokuset kan avta. Dette er ikke en sluttet sirkel og NLR vil ha en viktig rolle videre i arbeidet. Prosjektet har også skapt nasjonal interesse og flere andre fylker er i gang med å etablere nettverk basert på Trygg bonde sin kompetanse. Der vil det være naturlig at regionens HMS-rådgiver i NLR blir en støttespiller og pådriver.

Vi ser for oss at Bondens nettverk blir en naturlig del av kommunens beredskapsarbeid og bør også settes på dagsorden hos Fylkeskommunen og Statsforvalteren som har et overordnet ansvar for regionens beredskap. Der man har etablert nettverk med politisk forankring vil det trolig være lettere å forsvare tidsbruk og kanskje engasjere kommunens politikere i større grad. Dette kan føre til at det blir lettere å vedlikeholde nettverkene. Dette gjelder særlig små kommuner med lite ressurser.

Det bør etableres nye mål for at de resterende kommunene skal få etablert nettverk og for vedlikehold av eksisterende nettverk.

NLR SA sin rolle videre kan til dels knyttes sammen med nasjonale midler til krisebistand. NLR har et eksisterende tilbud nasjonalt i dag, og vi blir ofte kontaktet når det oppstår kriser. Tilbudet gjelder også for ikke-medlemmer i NLR. I kommuner hvor Bondens nettverk er etablert er det naturlig at HMS-rådgiver er en av aktørene og at nettverkene benyttes som en viktig ressurs også i krisebistandsaker.

Norsk Landbruksrådgiving SA
Osloveien 1, 1433 Ås

nlr.no

nlr@nlr.no

Sentralbord: 99 12 40 00

Org.nr. 931 892 126

